

USA–ChRL: konflikt konieczny?

Przed laty Francis Fukuyama ogłosił tezę o końcu historii spowodowanym rzekomym upadkiem komunizmu i zwycięstwem demokracji liberalnej¹. Znak równości postawiony pomiędzy komunizmem a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) prowadził do wniosku, że upadek tego państwa oznaczał upadek samego komunizmu. Jeśli zaś chodzi o Chińską Republikę Ludową (ChRL), to na skutek podejmowanych reform miała ona zmierzać ku liberalnemu porządkowi². Wnioski okazały się jednak błędne. Komunizm bowiem nie ograniczał się do terytorium ZSRR, a reformy przeprowadzane w ChRL sprowadzały się tylko do reform gospodarczych, które były potrzebne do zrealizowania dążeń ekspansjonistycznych³.

Chiński ekspansjonizm natrafił na przeciwnika w postaci Stanów Zjednoczonych. Adwersarzami stały się więc kraje o odmiennym ustroju politycznym: republika (ang. *constitutional federal republic*) w przypadku USA⁴ i państwo komunistyczne (ang. *communist party-led state*) w przypadku ChRL⁵.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie źródeł i następstw chińskiego ekspansjonizmu i sposobów jego realizacji na polu gospodarczym (pozyskiwanie nowych technologii), a także ukazanie przyczyn konfliktu handlowego, jaki wybuchł między USA i ChRL w 2018 r. oraz możliwych ścieżek jego dalszego przebiegu (nie wydaje się bowiem, aby ten konflikt się zakończył). Tak zakreślonemu celowi odpowiada struktura artykułu.

Aby właściwie zrealizować zamierzenia badawcze, określone zagadnienia należy poddać analizie nie tylko w ujęciu teoretycznym, lecz także praktycznym. Do tego zostaną wykorzystane informacje pochodzące z różnego rodzaju źródeł, w tym ze stron internetowych.

---

¹ F. Fukuyama, *Koniec historii i ostatni człowiek*, tłum. T. Bieroń, M. Wichrowski, Kraków 2017, s. 57–58.

² <https://www.newyorker.com/magazine/2018/09/03/francis-fukuyama-postpones-the-end-of-history> [dostęp: 11 V 2020].

³ <https://www.forbes.com/sites/stratfor/2017/10/31/china-takes-an-expansionist-view-of-geopolitics/#2a9d2e966a52> [dostęp: 16 V 2020].

⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/us.html> [dostęp: 7 V 2020].

⁵ Tamże.

Opracowaniu będzie towarzyszyć pytanie o nieuchronność kolejnych konfliktów. Uwaga w pierwszej kolejności zostanie skupiona na ChRL. Ryszard Kapuściński swego czasu stwierdził, że bogata literatura i reportaże o Afryce przesłaniają najistotniejsze prawdy o niej. Do tych prawd należy choćby ta, że kontynent (...) *żyje na samym dnie nędzy i głodu*⁶. Bogata literatura i reportaże o Chinach (zwłaszcza o chińskiej gospodarce) zdają się z kolei przesłaniać to, że dzisiejsze Chiny to Chińska Republika Ludowa rządzona przez Komunistyczną Partię Chin (KPCh). Faktem jest więc, że ChRL to państwo komunistyczne. Przy czym, choć co prawda nie w znaczeniu w pełni rozwiniętego systemu, to jednak w fazie przejściowej dyktatury proletariatu⁷. W dalszej części tekstu nastąpi rozwinięcie tezy dotyczącej relacji socjalizmu i komunizmu właśnie w kontekście dyktatury proletariatu.

Jak więc widać, komunizm nie upadł (jeszcze). Historia toczy się dalej.

Przyczynek historyczny

W 1911 r. wybuchła w Chinach (wówczas będących jeszcze cesarstwem pod panowaniem dynastii Qing) rewolucja Xinhai, która doprowadziła do proklamowania Republiki Chińskiej. Na jej czele stanął Sun Yat-sen (a krótko potem Yuan Shikai)⁸. Założenia ruchu republikańskiego (choć był to bardzo specyficzny ruch republikański, o czym świadczą zarówno późniejsza próba restauracji cesarstwa przez Yuana Shikai, jak i autorytarne rządy Czang Kaj-szeka⁹) były jednak nacjonalistyczne¹⁰ i z całą pewnością nie były oparte na wolności. Pojęcie wolność zaś powinno być hasłem przewodnim w każdej republice¹¹. Ciekawa jest pewna analogia między rewolucją Xinhai i rewolucją lutową w Rosji. Obie obaliły monarchię (w Rosji obalono cara, a w Chinach cesarza) i dopiero później zostały niejako dopełnione przez rewolucję komunistyczną. W przypadku Chin jednak trwało to zdecydowanie dłużej niż w przypadku Rosji, ponieważ ChRL została proklamowana przez Mao Tse-tunga dopiero w 1949 r., po wygranej wojnie domowej (trwającej z przerwami od 1927 r.) z siłami „republikańskimi”¹². Nie należy do zakresu niniejszego opracowania przedstawianie dokładnego kalendarium wydarzeń w ChRL. Warto jednak zwrócić uwagę na konflikt, jaki zaistniał między tym państwem a ZSRR i na jego skutki dla dzisiejszej sytuacji międzynarodowej.

⁶ R. Kapuściński, *Gdyby cała Afryka...*, Warszawa 2011, s. 147.

⁷ <https://www.britannica.com/topic/communism/> [dostęp: 11 V 2020].

⁸ <https://histmag.org/Rewolucja-Xinhai-i-upadek-chińskiego-cesarstwa-6864/> [dostęp: 11 V 2020].

⁹ A. Czubiński, W. Olszewski, *Historia powszechna 1939–1997*, Poznań 2003, s. 45 i nast.

¹⁰ <https://www.sjsu.edu/faculty/watkins/guomindang.htm> [dostęp: 11 V 2020].

¹¹ Zob. więcej: W. Buchner, *Ład utracony. Szkice z historii myśli politycznej*, Kraków 2017, s. 22 i nast.

¹² Zob. więcej: A. Czubiński, W. Olszewski, *Historia powszechna...*, s. 44–50, 237–242.

ZSRR nie wydawało się zainteresowane powstaniem ChRL jako nowego państwa komunistycznego o dużym potencjale. Zamierzało raczej umacniać własną – imperialną – pozycję¹³. Pierwsze istotne problemy w relacjach ChRL–ZSRR pojawiły się natomiast na skutek zdarzenia, do którego doszło podczas XX Zjazdu Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego (dalej: KPZR). Na tym zjeździe Nikita Chruszczow odczytał słynny referat potępiający kult jednostki stworzony wokół (i przez) Józefa Stalina¹⁴. Jak twierdzi Leszek Kołakowski, konflikt ZSRR–ChRL zaistniał w związku z imperialną polityką Związku Radzieckiego, a nie na tle różnic doktrynalnych co do takiego czy innego pojmowania komunizmu¹⁵. Z informacji wywiadowczych FBI wynika jednak, że Mao Tse-tung w rozmowie z Chruszczowem miał stwierdzić wprost, że wraz z potępieniem Stalina Chruszczow zdradził rewolucję¹⁶. Komunistyczna Partia Chin nawet po odsunięciu Chruszczowa od władzy wzywała KPZR do odwołania tez zawartych w referacie i wycofania się z ustaleń XX i XXI Zjazdu KPZR¹⁷. Takie podejście KPCh do referatu Chruszczowa wydaje się logiczne, zważywszy na to, że dla przywódcy ChRL kult jednostki był nader istotny¹⁸ (w przeciwieństwie do Chruszczowa, który – jak się niekiedy wskazuje – upadł właśnie dlatego, że nie wytworzył kultu własnej osoby¹⁹).

W 1959 r. rząd ZSRR odmówił przekazania technologii atomowej ChRL. Zatarg zaczął się przekształcać w otwarty, publiczny konflikt chińsko-radziecki, który trwał nadal w latach 60. XX w.²⁰ (dla przykładu warto wskazać na 450 incydentów granicznych od strony ChRL w samym tylko 1966 r.²¹). Jak wynika z informacji wywiadowczych FBI²², USA mogły wykorzystać ten konflikt i próbować przeciągnąć ChRL na swoją stronę, aby w ten sposób dodatkowo utrudnić sytuację, w tym międzynarodową, ZSRR. Te działania (pierwsze kontakty, wobec braku relacji bezpośrednich, miały być nawiązane za pośrednictwem ambasady ChRL w Paryżu²³) doprowadziły ostatecznie do przyjęcia ChRL do Organizacji Narodów Zjednoczonych (dalej: ONZ). W 1971 r. ChRL zajęła miejsce Tajwanu w Radzie Bezpieczeństwa, na podstawie rezolucji nr 2758 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 26 października 1971 r., przyjętej

¹³ Tamże, s. 238.

¹⁴ Tamże, s. 326.

¹⁵ L. Kołakowski, *Główne nurty marksizmu. Powstanie–Rozwój–Rozkład*, Londyn 1988, s. 1191.

¹⁶ J. Barron, *Amerikanskij szpion. Największa kompromitacja KGB w historii*, tłum. W. Jeżewski, Warszawa 2018, s. 86.

¹⁷ Tamże, s. 170.

¹⁸ <https://www.scmp.com/lifestyle/arts-culture/article/3032488/how-mao-zedong-built-his-cult-personality-new-frank-dikotter> [dostęp: 11 V 2020].

¹⁹ L. Kołakowski, *Główne nurty...*, s. 1195.

²⁰ Tamże, s. 1191.

²¹ Zob. więcej: J. Barron, *Amerikanskij szpion...*, s. 182.

²² Tamże, s. 240.

²³ Tamże, s. 242.

z inicjatywy USA²⁴. W ten sposób Stany Zjednoczone wprowadziły „na salony” kraj, który w kolejnych dekadach miał stanąć ze swym „patronem” do walki o dominację na świecie. Pod koniec życia Richard Nixon, prezydent USA w trakcie rzeczonych wydarzeń, miał stwierdzić, że obawia się, że swoim działaniem USA stworzyły potwora Frankenstein²⁵.

Tło ideologiczne ChRL

Na ideologię obowiązującą w ChRL składają się elementy nacjonalizmu, komunizmu i zasadniczo – zwłaszcza z wyjątkiem okresu tzw. rewolucji kulturalnej – konfucjanizmu. Władza jest sprawowana w sposób totalitarny przez Komunistyczną Partię Chin. Chińczyków cechuje silne poczucie historyczności ich państwa. Własną cywilizację uważają za jedyną (wręcz uniwersalną²⁶), w przeszłości otoczoną przez ludy barbarzyńskie (stąd nazwa „Państwo Środka”, wskazująca na centralną pozycję Chin w skali globu)²⁷. Przy czym należy mieć na uwadze, że Chińczycy używają tej nazwy dla określenia swojego kraju także i dziś²⁸. Dzieje Chin, zarówno w okresie cesarskim, „republikańskim” (zwłaszcza „100 lat hańby i upokorzenia”), jak i ChRL wpłynęły na ugruntowanie się w społeczeństwie poglądów nacjonalistycznych²⁹. Ciekawe jest, że nacjonalizm okazał się istotnym elementem w Chinach zarówno w okresie „republikańskim”, jak i w okresie dyktatury proletariatu, a przecież ani w przypadku państw republikańskich, ani socjalistycznych nacjonalizm nie odgrywa większej roli ideowej, przeciwnie – jest oceniany wręcz negatywnie.

Jedną z „trzech ludowych zasad” stworzonych przez Sun Yat-sena (okres „republiki”) był – oprócz demokracji i dobrobytu – nacjonalizm³⁰. W latach 80. XX w., dzięki oficjalnej propagandzie, nacjonalizm chiński zyskał nowego (choć w istocie starego) wroga w postaci Japonii³¹, a po 1989 r. – również w postaci Stanów Zjednoczonych czy

²⁴ Zob. więcej: J. Gawroński, *Chińska Republika Ludowa wobec reformy Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*, „Forum Politologiczne” 2008, t. 8, s. 347.

²⁵ G. Allison, *Skazani na wojnę? Czy Ameryka i Chiny unikną Pułapki Tukidydesa?*, Bielsko-Biała 2018, s. 257.

²⁶ K. Żakowski, *Antyjapońskie oblicze nacjonalizmu chińskiego*, w: *Fenomen Chin. Wybrane problemy polityki wewnętrznej i zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, Łódź 2007, s. 152.

²⁷ Zob. więcej: T. Okrasa, *Polityka wewnętrzna ChRL jako czynnik w relacjach chińsko-indyjskich*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2015, t. 14, s. 152.

²⁸ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Panstwo-Srodka;3953961.html> [dostęp: 11 V 2020]; <http://www.chiny.pl/artukul/141-zhongguo-chiny-nazwa-i-jej-pochodzenie-historyczne-nazwy-chin-to-gaszcz-ciekawostek-powiazanych-z-zawilymi-sciezkami-historii> [dostęp: 11 V 2020].

²⁹ T. Okrasa, *Polityka wewnętrzna...*, s. 155.

³⁰ K. Żakowski, *Antyjapońskie oblicze...*, s. 152.

³¹ Tamże, s. 153–154.

ogólnie Zachodu³². W kontekście współczesnego pokolenia żyjącego w ChRL warto również zwrócić uwagę na edukację patriotyczną wprowadzoną w 1994 r., co wydaje się mieć związek z wydarzeniami na Placu Tian'anmen w 1989 r.³³ Nacjonalizm jest narzędziem w rękach władzy, tj. KPCh. Potwierdzają to chociażby wytyczne dotyczące wspomnianej edukacji patriotycznej, w których wskazuje się m.in. na „narodową dumę” oraz na potrzebę stworzenia szerokiej koalicji pod przewodnictwem Komunistycznej Partii Chin³⁴. Za naruszające tę dumę uważa się m.in. chrześcijaństwo. Według władz zamiast obchodzić 25 grudnia Boże Narodzenie, lepiej wspominać przypadające na 26 grudnia urodziny Mao. Świątowanie Bożego Narodzenia w Chinach jest określane jako „palący wstyd czy agresja przeciw kulturze chińskiej”³⁵. Sam Xi Jinping nawiązuje do wielkiego odrodzenia narodu chińskiego³⁶ i podnosi konieczność obrony nacjonalistycznej polityki KPCh jako warunku rozwoju Chin³⁷.

Nie jest konieczne, jeśli chodzi o zakres niniejszego opracowania, przedstawianie założeń konfucjanizmu. Warto jednak nadmienić, że ten system ma istotne znaczenie przy uzasadnianiu „mandatu” KPCh (pojawianie się opozycji w stosunkach wewnętrznych świadczy o braku Mandatu Nieba do sprawowania rządów³⁸). Za czasów sprawowania władzy przez Mao Tse-tunga, zwłaszcza podczas tzw. rewolucji kulturalnej, konfucjanizm, jako pozostałość po poprzednim systemie społeczno-gospodarczym, był zwalczany³⁹ (przy czym chodzi o oficjalną linię partii). Wydaje się jednak, że płynące z konfucjanizmu chociażby zasady hierarchii społecznej i porządku społecznego były na tyle zakorzenione w świadomości społecznej, że być może umożliwiły ustanowienie totalitarnej władzy KPCh i wręcz boskiego kultu Mao w miejsce totalitarnej władzy cesarskiej i boskiego kultu cesarzy. W kolejnych latach było widać pewne złagodzenie oficjalnego stanowiska KPCh wobec konfucjanizmu⁴⁰. Aktualnie jest on uznawany za niezagrażający ustrojowi socjalistycznemu ChRL, a komentatorzy wprost wskazują na wagę konfucjanizmu w umacnianiu władzy KPCh w stosunkach wewnętrznych⁴¹.

³² Tamże, s. 156.

³³ Zob. więcej: T. Okrasa, *Polityka wewnętrzna...*, s. 155.

³⁴ K. Żakowski, *Antyjapońskie oblicze...*, s. 155–156.

³⁵ <https://ekai.pl/w-chinach-nasila-sie-nacjonalizm/> [dostęp: 11 V 2020].

³⁶ Zob. więcej: M. Dargas-Draganik, *Chiński konstytucjonalizm – najnowsze zmiany w konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2018, nr 14, s. 67 i nast.

³⁷ https://pism.pl/publikacje/XIX_zjazd_Komunistycznej_Partii_Chin_implicacje_dla_polityki_wewn_trznej_i_zagranicznej_ [dostęp: 12 V 2020].

³⁸ A. Czubiński, W. Olszewski, *Historia powszechna...*, s. 45.

³⁹ <http://smp.edu.pl/marksizm-i-konfucjanizm-w-ideologii-komunistycznej-partii-chin/> [dostęp: 11 V 2020].

⁴⁰ T. Stępień, M. Zajęcki, *Komunistyczna, czy Konfucjańska Partia Chin? Krytyka zbyt łatwych wyjaśnień*, w: *Globalna potęga Chin. Czynniki i perspektywy*, Toruń 2014, s. 59 i nast.

⁴¹ Tamże; <http://smp.edu.pl/marksizm-i-konfucjanizm-w-ideologii-komunistycznej-partii-chin/> [dostęp: 11 V 2020].

Jak już wspomniano, ChRL jest krajem komunistycznym rządzonym przez – *nomen omen* – Komunistyczną Partię Chin. Marksizm wskazuje na pięć typów sposobów produkcji: wspólnotę pierwotną, niewolnictwo, feudalizm, kapitalizm i socjalizm. Typ pierwszy i ostatni są nieantagonistyczne, pozostałe – antagonistyczne, tj. występuje w nich walka klas⁴². Stosunki produkcji, które w istotnym zakresie determinują sposoby produkcji, to tzw. baza, państwo zaś to tzw. nadbudowa⁴³. Tam, gdzie sposoby produkcji są już socjalistyczne (w wyniku rewolucji socjalistycznej będącej koniecznością spowodowaną walką klas; walka klas zachodzi z powodu działania konfliktu w antagonistycznych typach sposobów produkcji, konflikt zaś to zasada rozwoju, niemal na kształt greckiej *arche* – emanacji sprzeczności dialektycznych)⁴⁴, musi dojść do ustanowienia państwa socjalistycznego (zasada koniecznej zgodności bazy z nadbudową)⁴⁵. Socjalistyczny typ państwa ma się przekształcić w „rozwoju historycznym” w bezpieczeństwa samorząd komunistyczny⁴⁶. Mogą (i powinny) jednak dziwić dalsze przekształcenia gospodarcze i polityczne w ustroju socjalistycznym. Ten ustrój jest bowiem – zgodnie z założeniami marksizmu – nieantagonistyczny, tj. nie występuje w nim konflikt jako siła sprawcza i zasada rozwoju. O co więc może chodzić? Odpowiedzi na to pytanie wydaje się udzielać założenie, że w okresie transformacji od socjalizmu do komunizmu jest konieczne ustanowienie dyktatury proletariatu⁴⁷. Komunizm jawi się więc jako nieosiągalna utopia, a celem samym w sobie jest sprawowanie władzy totalitarnej właśnie na zasadzie dyktatury proletariatu. Ta dyktatura jest konieczna wówczas, gdy istnieje jeszcze państwo socjalistyczne (dopiero przekształcające się w bezpieczeństwo społeczeństwo komunistyczne). Posługiwanie się w niniejszym opracowaniu pojęciem „komunizm” nie zakłada więc ustanowienia w jakimkolwiek zakątku świata, w tym w ChRL, utopijnego samorządnego społeczeństwa komunistycznego, a odnosi się do sprawowania totalitarnej władzy nad proletariatem (dyktatura proletariatu jest bowiem w istocie terrorem i dyktaturą nad samym proletariatem czy też raczej nad całym społeczeństwem). Wcielanie w życie teorii marksistowskiej, nieważne czy w postaci marksizmu-leninizmu, czy maoizmu, jawi się więc jako system totalitarnego sprawowania rządów pod fałszywą flagą. Społeczeństwo jest karmione kłamstwami o przyszłym rajku na ziemi – komunizmie. W tym samym czasie garstka sprawuje rządy w imieniu „proletariatu”, wyzyskując i terroryzując ludzi poddanych władzy partii komunistycznej. Oto prawdziwe opium dla ludu. Z takim właśnie państwem mamy do czynienia także w przypadku ChRL. Dlaczego zatem KPCh twierdzi, że w ChRL panuje socjalizm, a nie komunizm (Xi Jinping podczas XIX Zjazdu KPCh w 2017 r.

⁴² Zob. więcej: *Filozofia marksistowska*, J. Grudzień i in. (red.), Warszawa 1975, s. 336 i nast.

⁴³ Tamże, s. 341 i nast.

⁴⁴ L. Kołakowski, *Główne nurty...*, s. 281 i nast.

⁴⁵ *Filozofia marksistowska...*, s. 341.

⁴⁶ Tamże, s. 336 i nast.

⁴⁷ Tamże, s. 470 i nast.

wskazywał na chiński socjalizm, a nie komunizm⁴⁸)? To proste. Odpowiedzią jest dyktatura proletariatu, która może być realizowana wyłącznie „na socjalistycznym szczeblu rozwoju”. W praktyce stapiają się więc socjalizm i komunizm, a istotą rzeczy jest możliwość sprawowania „dyktatury proletariatu”. To jest istota. Teraz należy przejść do fasady. Fasada jawi się jako wolnorynkowa, ale wolnorynkowa nie jest. Rzekoma wolnorynkowość ChRL bywa wywodzona z oddzielenia ustroju gospodarczego od kierownictwa partyjnego⁴⁹. To oddzielenie jest jednak pozorne. Aby dostrzec fasadowość czy wręcz fałszywość instytucji wolnorynkowych w ChRL, wystarczy zapoznać się z decyzjami, które zapadły w 1978 r., na III Plenum Komitetu Centralnego XI Zjazdu KPCh i które są realizowane do dziś. Można je streścić w stwierdzeniu: „Reformy gospodarcze – tak, reformy polityczne – nie”⁵⁰. Te decyzje zapadły już za czasów Denga Xiaopinga – reformatora owszem, ale wyłącznie gospodarczego. W marcu 1979 r. ogłosił on cztery zasady: socjalistyczną drogę, dyktaturę proletariatu, kierowniczą rolę KPCh i marksizm-leninizm-maoizm jako główną ideologię⁵¹. W ten sposób już w latach 80. XX w. rozwój gospodarczy następował, a jednak ChRL zmierzała w stronę Placu Tian’anmen⁵². Na początku czerwca 1989 r. chińskie władze dokonały zbrodni, która przeszła do historii m.in. jako „masakra na Placu Tian’anmen”⁵³ (Plac Niebiańskiego Spokoju), choć w istocie wydarzenia miały miejsce nie tylko, tj. nie przede wszystkim, na samym Placu⁵⁴. Jak słusznie wskazuje Grzegorz Witold Kołodko, spór o istotę ustroju ChRL toczy się raczej poza tym państwem. Być może, choć nie jest to już myśl Kołodki, chodzi o uspokojenie sumień państw demokratycznych oraz ich społeczeństw, ponieważ w samej ChRL (...) *konsekwentnie od trzech już pokoleń twierdzi się, że mamy do czynienia z socjalizmem*⁵⁵. Widać więc, że ustrój gospodarczy ChRL de facto (ale również de iure⁵⁶) nie może być określany jako gospodarka wolnorynkowa, ponieważ także gospodarka w ChRL pozostaje na usługach partii komunistycznej, bez względu na rozwiązania formalne, które w tym przypadku jawią się jako fasadowe. Kto ma w tym zakresie wątpliwości,

⁴⁸ L. Kołakowski, *Główne nurty...*, s. 1200; https://pism.pl/publikacje/XIX_zjazd_Komunistycznej_Partii_Chin_implicacje_dla_polityki_wewn_trznej_i_zagranicznej_ [dostęp: 12 V 2020].

⁴⁹ Z. Wiktor, *Istota „chińskiego marksizmu” i „socjalizmu z chińską specyfiką”*, „Nowa Krytyka” 2012, nr 29, s. 148 i nast.

⁵⁰ <https://histmag.org/Walka-o-schede-po-Mao.-Deng-Xiaoping-i-początek-chińskich-reform-9534> [dostęp: 12 V 2020].

⁵¹ <https://histmag.org/Chińskie-reformy-Szalone-lata-osiemdziesiąte-9551> [dostęp: 12 V 2020].

⁵² Tamże.

⁵³ <https://edition.cnn.com/2019/06/02/asia/tiananmen-square-june-1989-intl/index.html> [dostęp: 19 V 2020].

⁵⁴ Zob. więcej: <https://histmag.org/Protesty-na-placu-Tiananmen-inny-4-czerwca-1989-roku-9567/> [dostęp: 11 V 2020].

⁵⁵ G.W. Kołodko, *Chińska transformacja ustrojowa: socjalizm czy kapitalizm? Tertium datur*, „Ekonomista” 2018, nr 6, s. 633.

⁵⁶ Zob. więcej: M. Dargas-Draganik, *Chiński konstytucjonalizm...*, s. 57 i nast.

ten powinien zastanowić się, czy w państwie o gospodarce wolnorynkowej władza polityczna może twierdzić, że narzuci przemysłowi farmaceutycznemu wytyczne, których realizacja miałaby pograżyć inne państwo w (...) *potężnym morzu koronawirusa* (ang. *mighty sea of coronavirus*), o czym mowa będzie dalej. Warto mieć na uwadze także to, że w preambule obowiązującej konstytucji ChRL potwierdza się, że ideologią obowiązującą w państwie jest myśl Mao Tse-tunga, a także marksizm-leninizm, myśl Deng Xiaopinga, którą dodano na mocy nowelizacji konstytucji z 15 marca 1999 r.⁵⁷, i myśl Xi Jinpinga (w związku z decyzją XIX Zjazdu KPCh podjętą w październiku 2017 r.⁵⁸)⁵⁹. W kontekście tak ujętych podstaw konstytucjonalizmu ChRL warto się zastanowić nad pewnymi zestawieniami. Otóż za czasów sprawowania władzy przez Mao Tse-tunga miała miejsce tzw. rewolucja kulturalna; marksizm-leninizm pochłonął szacunkowo 20 mln ofiar w ZSRR⁶⁰. W okresie kierownictwa Deng Xiaopinga doszło do krwawych wydarzeń na Placu Tian’anmen, a w latach przewodnictwa Xi Jinpinga ujawniono obozy koncentracyjne (zwane reedukacyjnymi)⁶¹ i prześladowania chrześcijan⁶².

Sprawowanie przez KPCh władzy totalitarnej stanowi cechę ustroju ChRL. Nie jest to *stricte* element ideologii, ale z całą pewnością praktyczna wynikowa komunizmu (czy też dokładniej – dyktatury proletariatu, jak wskazano powyżej). ChRL nie zamierza „stać się demokracją” czy też „honorowym członkiem Zachodu”⁶³. Jest to państwo totalitarne, które dodatkowo wprowadziło nowoczesne metody nadzoru nad społeczeństwem⁶⁴. Warto również wskazać na brak systemu ochrony praw człowieka w ChRL. Jak zauważa Leszek Kołakowski, skoro, zgodnie z zasadami marksizmu, społeczeństwo składa się z klas walczących ze sobą, to nie może być mowy o „naturalnych prawach człowieka”⁶⁵. Totalny nadzór nad społeczeństwem i brak systemu przyrodzonych praw człowieka muszą skutkować naruszeniami na miarę zbrodni znanych z historii. Należy pamiętać chociażby o istnieniu w ChRL obozów koncentracyjnych oraz powszechnych prześladowaniach chrześcijan, o czym już wspomniano. Tak zwana chińska droga nie zakłada bowiem braku totalitarnej dyktatury proletariatu, a jedynie pewne korekty

⁵⁷ Tamże, s. 54.

⁵⁸ <http://pl.china-embassy.org/pol/zt/a1/t1504523.htm> [dostęp: 13 V 2020].

⁵⁹ Zob. więcej: M. Dargas-Draganik, *Chiński konstytucjonalizm...*, s. 54.

⁶⁰ S. Courtois i in., *Czarna Księga Komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, Warszawa 1999, s. 23 i nast.

⁶¹ https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/a-spreadsheet-of-those-in-hell-how-china-corralled-ujghurs-into-concentration-camps/2020/02/28/4daeca4a-58c8-11ea-ab68-101ecfec2532_story.html [dostęp: 12 V 2020]; https://www.bbc.co.uk/news/resources/idx-sh/China_hidden_camps [dostęp: 15 V 2020].

⁶² Zob. więcej: <https://www.opendoorsusa.org/christian-persecution/world-watch-list/china/> [dostęp: 12 V 2020].

⁶³ G. Allison, *Skazani na wojnę?...*, Bielsko-Biała 2018, s. 261.

⁶⁴ Zob. m.in.: <https://fundacjarepublikanska.org/spoleczenstwo-punktowe/> [dostęp: 12 V 2020].

⁶⁵ L. Kołakowski, *Główne nurty...*, s. 1200.

gospodarcze i społeczne (jak chociażby zaadoptowanie konfucjanizmu⁶⁶ czy – wbrew ponadnarodowej perspektywie marksizmu – nacjonalizm⁶⁷). Dla dostrzeżenia sposobu „myślenia” Państwa Środka mogą być pomocne materiały wywiadowcze FBI z 1966 r., z których wynika, że władze ZSRR były realnie przekonane o zamiarze wciągnięcia ZSRR, Europy Zachodniej i USA przez ChRLw wojnę jądrową, a także o pozostaniu przez ten kraj z boku tego konfliktu i – po jego zakończeniu – przejęciu władzy nad światem (czy nad tym, co z niego pozostanie)⁶⁸. Reżim w ChRL jest najbardziej krwawym reżimem komunistycznym. Warto sobie uzmysłowić, że pochłonął około 65 mln osób (a są to jedynie dane szacunkowe), podczas gdy np. totalitaryzm ZSRR ma na sumieniu około 20 mln osób (w sumie na szacowane około 100 mln ofiar komunizmu na świecie zdecydowana większość zbrodni obciąża ChRL)⁶⁹.

Działania ekonomiczne, w tym reformy ekonomiczne, ChRL mają na celu rozwój gospodarki kraju. Ideologia (czy raczej – ideologie) ukierunkowuje rezultaty tego rozwoju na ekspansję, której sprzyja nacjonalizm. Marksizm, leninizm i maoizm eksponują naturalną i wręcz konieczną rolę konfliktu, także międzynarodowego, jako podstawy wszelkiego rozwoju. Co więcej, socjalizm jest – na gruncie ideologii marksistowskiej – „skazany na sukces” w tym konflikcie. Konfucjanizm ugruntowuje władzę KPCh wewnątrz kraju, co ułatwia prowadzenie sporów z „wrogami zewnętrznymi”. Totalitaryzm sprawowania władzy powoduje eliminację wszelkiej opozycji – jest to przecież uzasadnione konfucjanizmem. Wszystkie elementy wskazane powyżej składają się na chęć dominacji (niejako na zasadzie powrotu do idei Państwa Środka nie tylko w ujęciu lingwistycznym) w układzie międzynarodowym.

Wyścig i pułapka

Aktualnie stosunki międzynarodowe weszły w nową epokę – trwa nowy, globalny wyścig⁷⁰ (m.in. wyścig zbrojeń⁷¹). Być może najistotniejsze miejsce zajmują w nim badania nad nowymi technologiami, zwłaszcza w zakresie sztucznej inteligencji (ang. *artificial intelligence*, dalej: AI). Kto wie, czy nie miał racji Władimir Putin, gdy wskazywał, że kto pierwszy opanuje AI, ten posiadać będzie władzę nad światem⁷².

⁶⁶ <https://www.nytimes.com/2019/09/28/opinion/sunday/china-communist-party-confucianism-70-anniversary.html> [dostęp: 14 V 2020].

⁶⁷ Zob. więcej: <https://www.tygodnikprzeгляд.pl/tajemnice-chin-sie-zdrazilo-smierci-mao/4/> [dostęp: 14 V 2020].

⁶⁸ J. Barron, *Amerikanskij szpion...*, s. 180 i nast.

⁶⁹ Zob. więcej: S. Courtois i in., *Czarna Księga...*, s. 23 i nast.

⁷⁰ A. Toffler, H. Toffler, *Rewolucyjne bogactwo*, tłum. P. Kwiatkowski, Przeźmierowo 2007, s. 387 i nast.

⁷¹ A. Toffler, H. Toffler, *Wojna i antywojna. Jak przetrwać na progu XXI wieku?*, tłum. B. Budrecka, L. Budrecki, Poznań 2006, s. 281 i nast.

⁷² <https://fintek.pl/wladimir-putin-opanuje-ai-bedzie-rzadzil-swiatem/> [dostęp: 12 V 2020].

Ciekawe, że ta wypowiedź padła w 2017 r. (następnie Elon Musk potwierdził, że ChRL – oprócz Rosji – rywalizuje z USA w zakresie AI⁷³), tj. w tym samym roku, w którym United States Trade Representative (dalej: USTR) rozpoczęło postępowanie mające za swój przedmiot niektóre akty prawne oraz praktyki ChRL odnoszące się do transferu technologii, własności intelektualnej oraz innowacji. Co więcej, jak się okaże dalej, właśnie kwestie dotyczące nowych technologii i przemysłu nowych technologii stanowią istotny aspekt starcia handlowego pomiędzy USA i ChRL.

Wspomniany wyścig jawi się, o czym już była mowa, jako mechanizm globalny. Chiński ekspansjonizm zaś wydaje się odgrywać podwójną rolę. Z jednej strony jest elementem tego globalnego mechanizmu, a z drugiej być może zainicjował okres konfliktu w stosunkach bilateralnych z USA, co zapewne nie pozostanie bez znaczenia dla ładu światowego⁷⁴.

W niniejszym opracowaniu uwaga ogniskowała się jak dotąd na ChRL. Poniżej natomiast zostanie przedstawiony kontekst bilateralny. Z perspektywy stosunków dwustronnych USA–ChRL szczególna rola przypadła działaniom Chin (które słusznie zostały uznane przez USA za zagrożenie) w zakresie nowych technologii. Chodzi mianowicie o wymuszanie przez to państwo przekazywania *know-how* od przedsiębiorstw zagranicznych, które mają zamiar operować na rynku chińskim⁷⁵. Zanim ChRL przystąpiła (w 2001 r.) do Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organization, dalej: WTO), wprost wymuszała transfer technologii jako swoistą opłatę za możliwość prowadzenia działalności na swoim terytorium. Takie zachowania są bezprawne z punktu widzenia regulacji WTO, po akcesji więc pojawiały się bardziej subtelne metody, np. konieczność tworzenia przez spółki zagraniczne *joint ventures* ze spółkami chińskimi. W ten sposób ChRL niejako „w białych rękawiczkach” uzyskiwała zagraniczne *know-how*⁷⁶. Działania dotyczyły sektorów zaawansowanych technologicznie, jak chociażby przemysłu naftowego, chemicznego, przemysłu wyrobów medycznych czy farmaceutycznego⁷⁷. Kierunek był obrany między innymi również na technologie informacyjne, robotykę, wirtualną rzeczywistość, *blockchain* i sztuczną inteligencję⁷⁸.

Tego typu chińskie operacje jawią się jako główna przyczyna bezpośredniego starcia (handlowego) pomiędzy USA i ChRL. Temu starciu należy poświęcić nieco więcej uwagi.

---

⁷³ Tamże.

⁷⁴ J. Bartosiak, *O sytuacji Polski i świata w obliczu konfliktu USA-Chiny*, w: *Przeszłość jest prologiem*, Warszawa 2019, s. 29 i nast.

⁷⁵ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-15/forced-or-not-why-u-s-says-china-steals-technology-quicktake> [dostęp: 13 V 2020].

⁷⁶ Tamże.

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ <https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/How%20Chinese%20Companies%20Facilitate%20Tech%20Transfer%20from%20the%20US.pdf> [dostęp: 23 V 2020].

Wojna czy bitwa: konflikt handlowy 2018–?

Konflikt handlowy między USA i ChRL jest oceniany jako starcie dwóch największych gospodarek na świecie⁷⁹.

Droga ku konfliktowi i jego zarys

Poniżej w sposób syntetyczny zostaną przybliżone kolejne zdarzenia kierujące USA i ChRL ku konfliktowi handlowemu, a także zostanie nakreślony zarys tego konfliktu⁸⁰.

Dnia 18 sierpnia 2017 r. USTR rozpoczęło badanie, którego przedmiotem były niektóre akty prawne i praktyki ChRL dotyczące transferu technologii, własności intelektualnej oraz innowacji. Ciekawe jest, że USTR zainicjowało swe postępowanie mimo zawarcia przez USA z ChRL (22 maja 2017 r.) umowy otwierającej na rzecz Stanów Zjednoczonych dostęp do tak ważnych dla nich rynków, jak chiński rynek rolny, rynek energii czy finansowy. Wydaje się, że potwierdza to tezę, iż dominującym zagadnieniem w relacjach bilateralnych były kwestie dotyczące nowych technologii. Z kolei 22 marca 2018 r. prezydent USA Donald Trump podpisał memorandum, które zakładało przeprowadzenie przez Stany Zjednoczone określonych akcji (np. wystąpienie ze skargą w ramach struktur WTO w związku z dyskryminacyjnymi praktykami licencyjnymi ChRL dostrzeganymi przez USA, ograniczenie chińskich inwestycji w najważniejszych sektorach technologicznych, nałożenie ceł na chińskie produkty, zwłaszcza związane z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi czy aeronautyką i przemysłem kosmicznym).

W dniu 3 kwietnia 2018 r. USTR ogłosiło wstępną listę 1334 produktów, które miały być objęte cłem importowym na poziomie 25 proc. (agresywne cła były przez obydwa kraje nakładane także przed 3 kwietnia 2018 r.). Na odpowiedź ze strony ChRL nie trzeba było długo czekać. Już 4 kwietnia 2018 r. ogłosiła ona cła na poziomie 25 proc. na 106 produktów. Dnia 16 kwietnia natomiast USA stwierdziły, że sankcje nałożone przez amerykański rząd zostały naruszone przez chińską spółkę telekomunikacyjną ZTE. Tym samym spółki amerykańskie otrzymały zakaz współpracy gospodarczej z ZTE przez kolejnych siedem lat. ChRL z kolei nałożyła tymczasowe cło antydumpingowe na przywóz sorgo z USA. Kilkundniowe rozmowy bilateralne prowadzone w maju tego roku nie przyniosły rozwiązania. Stany Zjednoczone dążyły m.in. do zmniejszenia o około 200 mld dolarów ujemnego bilansu handlowego z ChRL w ciągu dwóch lat. Trump wyraził chęć rozwiązania problemu związanego z ZTE, a ChRL zapowiedziała (18 maja), że na czas uzgodnień wstrzyma nałożone tymczasowo cło antydumpingowe na amerykańskie sorgo. Dwa dni później, po tym, jak ChRL rzekomo zgodziła się

⁷⁹ <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-timeline/timeline-key-dates-in-the-u-s-china-trade-war-idUSKBN1ZE1AA> [dostęp: 8 V 2020]; <https://www.bbc.com/news/business-45899310> [dostęp: 8 V 2020].

⁸⁰ Przebieg konfliktu zob. <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/> [dostęp: 8 V 2020].

nabywać od USA więcej towarów (tym samym miałyby nastąpić redukcja deficytu po stronie USA w bilansie wymiany handlowej między USA a ChRL), strony postanowiły zawiesić konflikt handlowy. Nie trwało to jednak długo, gdyż 29 maja 2018 r. USA przywróciły nałożone cła. Na początku czerwca w Pekinie były prowadzone rozmowy bilateralne. Dnia 7 czerwca 2018 r. USA i ZTE doszły do porozumienia⁸¹, na którego mocy ZTE mogła wznowić współpracę gospodarczą z amerykańskimi spółkami. Chińska spółka telekomunikacyjna została jednak wówczas poddana nadzorowi ze strony zespołu specjalnych koordynatorów ds. zgodności, wybranych przez Bureau of Industry and Security (dalej: BIS – agencja Departamentu Handlu Stanów Zjednoczonych), a także raportujących do BIS. Poza tym nałożono inne zobowiązania, oceniane jako najsurowsze w historii BIS⁸². W dniu 15 czerwca USA zmieniły wstępną listę towarów, które miały być objęte cłem importowym na poziomie 25 proc. (1334 produktów), wprowadzając *Listę nr 1* (818 produktów). Z kolei 16 czerwca 2018 r. ChRL rozszerzyła zakres własnej listy wstępnej (106 produktów) na 545 produktów. Po obydwu stronach rozważano sporządzenie kolejnych list.

Dnia 6 lipca 2018 r. (data uważana za początek starcia handlowego⁸³) US Customs and Border Protection (agencja podlegająca pod Departament Bezpieczeństwa Krajowego, zajmująca się kwestiami związanymi z kontrolą granic, w tym w zakresie cel, imigracji oraz bezpieczeństwa granic) rozpoczęło pobieranie cel z *Listy nr 1*. Następnie, 19 listopada 2018 r., BIS opublikował projekt zasad kontroli eksportu nowych technologii, takich jak sztuczna inteligencja, robotyka i komputery kwantowe, wskazując, że wymienione technologie mogą być wykorzystywane zarówno do celów cywilnych, jak i wojskowych (do tego czasu kontakty kształtowały się sinusoidalnie: od domniemanego wznowienia kontaktów, zwłaszcza w celu zapewnienia możliwości spotkania na nadchodzącym szczycie G20 w Argentynie, do „straszenia” wprowadzeniem nowych cel). Na szczycie G20 w Argentynie USA i ChRL zgodziły się na zawieszenie konfliktu⁸⁴, a zwłaszcza na niepodnoszenie taryf celnych i na nienakładanie nowych. W dniu 5 maja 2019 r. Donald Trump ogłosił jednak gotowość do podniesienia cel z uwagi na próbę wycofania się (zdaniem USA) przez ChRL z przyjętych zobowiązań i renegowania umowy handlowej. Nastąpiło kolejne podniesienie cel.

Departament Handlu Stanów Zjednoczonych 16 maja 2019 r. powiadomił o dodaniu Huawei Technologies i jego podmiotów powiązanych do listy tych podmiotów, które obejmuje zakaz prowadzenia interesów (spółki amerykańskie nie mogły w związku z tym współpracować z Huawei i jego podmiotami powiązanymi bez odrębnej zgody

⁸¹ Zob. więcej: <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2018/06/secretary-ross-announces-14-billion-zte-settlement-zte-board-management> [dostęp: 8 V 2020].

⁸² <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2018/06/secretary-ross-announces-14-billion-zte-settlement-zte-board-management> [dostęp: 8 V 2020].

⁸³ Zob. zwłaszcza: https://multimedia.scmp.com/widgets/vert_timeline/?id=tradewarannv [dostęp: 8 V 2020]; <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/> [dostęp: 8 V 2020].

⁸⁴ https://multimedia.scmp.com/widgets/vert_timeline/?id=tradewarannv [dostęp: 8 V 2020].

ządu USA). W odpowiedzi ChRL zapowiedziała stworzenie analogicznego wykazu. Już 18 czerwca 2019 r. Donald Trump i Xi Jinping wznowili rozmowy (w perspektywie był szczyt G20 w Japonii). W dniu 21 czerwca Departament Handlu USA umieścił na liście spółek, z którymi spółki pochodzące z USA nie mogły prowadzić interesów, następujące podmioty z ChRL: Sugon, Wuxi Jiangnan Institute of Computing Technology, Higon, Chengdu Haiguang Integrated Circuit oraz Chengdu Haiguang Microelectronics Technology. Następnie, 26 czerwca, strony zgodziły się na kolejny rozejm, a 29 czerwca wznowiły rozmowy. Prezydent Stanów Zjednoczonych zaproponował również złagodzenie zakazu eksportu technologii w stosunku do spółki Huawei (podobno spółki amerykańskie „nie były zadowolone” z zakazu⁸⁵). Dnia 9 lipca USA zapowiedziały, że dokonają pewnych zwolnień celnych oraz że będą wydawać specjalne licencje na rzecz amerykańskich spółek wyrażających chęć współpracy handlowej z Huawei (o ile nie będzie to powodować zagrożenia bezpieczeństwa). Oznaczało to, że Huawei miał pozostać na liście podmiotów z zakazem *in genere*, a jedynie *in concreto* miały być wydawane stosowne licencje. W następnym okresie nadal były prowadzone (choć nie bez przeszkód i znów przy swoistym sinusoidalnym przebiegu), wznowione nieco wcześniej, rozmowy między krajami. W dniu 11 października ogłoszono, że negocjatorzy stron osiągnęli porozumienie co do kształtu umowy zwanej *Phase 1 agreement* lub *Phase 1 deal*, której wdrożenie miało zająć kilka tygodni. Jednocześnie USA zapowiedziały opóźnienie podwyższenia taryf. Departament Handlu USA wydał 26 listopada 2019 r. projekt zasad dotyczących identyfikacji i oceny (ang. *identifying, assessing and adresssing*) transakcji, które mogą wpływać m.in. na bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo sieci telekomunikacyjnej (było jasne, że te zasady mogą dotknąć Huawei i ZTE)⁸⁶. Mimo to 13 grudnia ChRL ogłosiła przyjęcie *Phase 1 deal*.

Perspektywy

Dnia 15 stycznia 2020 r. USA i ChRL podpisały *Phase 1 agreement*⁸⁷. Umowa zasadniczo zakładała obniżenie taryf celnych USA na produkty z ChRL i zwiększenie przez ChRL importu z USA (zwiększenie wartościowe importu w zakresie określonych kategorii produktów i usług o co najmniej 200 mld dolarów w ciągu kolejnych dwóch lat, przy czym warto mieć na uwadze, że w 2017 r. ChRL zakupiła od USA produkty o wartości 130 mld dolarów i nabyła usługi o wartości 56 mld dolarów). Obniżenie ceł nie dotyczyło jednak całego importu z Chin, ponieważ import o wartości 250 mld dolarów wciąż pozostawał poza zakresem umowy. Umowa nakładała na ChRL także pewne

⁸⁵ <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/> [dostęp: 8 V 2020].

⁸⁶ Zob. więcej: <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2019/11/us-department-commerce-proposes-rule-securing-nations-information-and> [dostęp: 15 V 2020].

⁸⁷ Tekst *Phase 1 agreement* można znaleźć pod adresem: https://ustr.gov/sites/default/files/files/agreements/phase%20one%20agreement/Economic_And_Trade_Agreement_Between_The_United_States_And_China_Text.pdf [dostęp: 15 V 2020].

zobowiązania w zakresie ochrony własności intelektualnej⁸⁸. Jeśli chodzi o tę ochronę, to ciekawe jest (w kontekście podkreślenia, że gospodarka ChRL nie jest gospodarką wolnorynkową) zobowiązanie Chin do wyeliminowania praktyk polegających na wywieraniu nacisku na zagraniczne przedsiębiorstwa w zakresie transferu technologii do chińskich przedsiębiorstw jako warunku dostępu do rynku lub uzyskania korzyści ze strony chińskiego rządu, jak również zobowiązanie ChRL do powstrzymania się od bezpośredniego wspierania inwestycji zagranicznych ukierunkowanych na nabycie zagranicznych technologii⁸⁹. ChRL wcześniej dokonała zmian prawnych. Uchwaliła ustawę o inwestycjach zagranicznych, która m.in. zakazała organom administracyjnym wymuszania transferu technologii, oraz zmieniła ustawę zwaną *Administrative Licensing Law*, wprowadzając zakaz ujawniania tajemnic handlowych przez urzędników⁹⁰. *Phase 1 deal* dotyczyła też określonych zobowiązań ChRL odnoszących się do transakcji walutowych (wynik wcześniejszych zastrzeżeń administracji USA co do działań ChRL na rynku walutowym) oraz zobowiązywała Chiny do otwarcia rynku usług finansowych dla podmiotów z USA⁹¹. Szczegółowe omawianie postanowień tej umowy nie należy jednak do zakresu niniejszego opracowania.

Postanowienia samej *Phase 1 deal* wydają się wskazywać na wygraną USA w analizowanym konflikcie handlowym⁹². Czy rzeczywiście sytuacja jest aż tak jednoznaczna? Świat jest dużo bardziej skomplikowany niż postanowienia umów czy aktów prawnych. Globalne uzależnienie gospodarcze państw i przemysłu od ChRL (co widać m.in. na przykładzie sektora ochrony zdrowia, a zwłaszcza sektora farmaceutycznego⁹³, choć nie tylko⁹⁴) może ujawnić w przyszłości inne rozłożenie akcentów na płaszczyźnie wygrany–przeegrany.

W kontekście globalnego uzależnienia od chińskiej gospodarki i skutków tego uzależnienia warto mieć na uwadze choćby ostrą reakcję przedstawicieli ChRL na zarzuty amerykańskiej administracji dotyczące pochodzenia wirusa SARS-CoV-2 z laboratorium w Wuhan (prowincja Hubei) w ChRL. Przedstawiciele Chin stwierdzili, że jeśli USA nadal będą rozpowszechniać tego typu informacje, to władze ChRL przez narzucenie określonych wytycznych przemysłowi farmaceutycznemu spowodują,

⁸⁸ Zob. więcej: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-details-factbox/whats-in-the-us-china-phase-1-trade-deal-idUSKBN1ZE2IF> [dostęp: 9 V 2020].

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-15/forced-or-not-why-u-s-says-china-steals-technology-quicktake> [dostęp: 13 V 2020].

⁹¹ Zob. więcej: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-details-factbox/whats-in-the-us-china-phase-1-trade-deal-idUSKBN1ZE2IF> [dostęp: 9 V 2020].

⁹² <https://theasiadialogue.com/2020/02/17/the-us-china-trade-war-will-there-be-a-phase-two/> [dostęp: 9 V 2020].

⁹³ <https://fundacjarepublikanska.org/koniecznosc-niezaleznosci-lekowej-panstwa/> [dostęp: 9 V 2020].

⁹⁴ Zob. więcej: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/china/china%20and%20the%20world%20inside%20the%20dynamics%20of%20a%20changing%20relationship/mgi-china-and-the-world-full-report-june-2019-vf.ashx> [dostęp: 15 V 2020].

że USA pograżą się w (...) *potężnym morzu koronawirusa* (ang. *mighty sea of coronavirus*). Senator Marco Rubio przyznał zaś, że nawet 90 proc. antybiotyków dostarczanych do USA pochodzi z ChRL⁹⁵. Notabene, oświadczenie przedstawicieli ChRL potwierdza jedynie, że mimo formalnego oddzielenia gospodarki od kierowania państwem, o czym była mowa wyżej, KPCh sprawuje rządy totalne i totalitarne, i nie ma przesłanek, aby można było nazywać gospodarkę ChRL mianem wolnorynkowej.

Jeszcze przed zawarciem *Phase I agreement* były przewidywane trzy scenariusze dotyczące konfliktu handlowego: wojna totalna (ang. *all-out war*) – scenariusz oceniany jako mało prawdopodobny (ang. *unlikely*), nowe status-quo (ang. *new status-quo*) – scenariusz polegający na wycofaniu się na pozycje sprzed rozpoczęcia konfliktu, a oceniany jako prawdopodobny (ang. *likely*), oraz scenariusz zakładający podpisanie umowy handlowej (ang. *trade deal*), oceniany jako możliwy (ang. *possible*)⁹⁶. Okazało się, że została zawarta umowa handlowa. Trudno to jednak nazwać rozwiązaniem. W przestrzeni publicznej pojawiają się twierdzenia sugerujące, że – z uwagi na sytuację związaną z wirusem SARS-CoV-2 – ChRL może skorzystać z klauzuli siły wyższej, zamieszczonej w *Phase I deal* (ang. *a natural disaster or other unforeseeable event outside the control of the parties*)⁹⁷⁹⁸. Realizacja umowy stoi więc pod dużym znakiem zapytania, tym bardziej, że zdaniem Chin ich zobowiązania zakupowe są w istocie nie-realne⁹⁹. Jest to o tyle interesujące, że przecież nazwa *Phase I* wskazuje wprost na fazę pierwszą. W sposób domniemany sama nazwa umowy zakłada przejście do fazy drugiej (a być może i kolejnych). Tymczasem ta umowa może być umową regulującą fazę pierwszą i ostatnią; co więcej, nawet zobowiązania tej pierwszej fazy mogą nie zostać wykonane¹⁰⁰. Mimowolnie pojawiają się analogie do sytuacji międzynarodowej panującej pomiędzy I a II wojną światową, gdy traktat wersalski zawarty po I wojnie mieścił w sobie elementy stanowiące zarzewie nowego, większego konfliktu. Rewizja tego traktatu nie była jedynym czynnikiem sprzyjającym wojnie¹⁰¹, ale i dziś chęć rewizji *Phase I deal* nie jest jedynym czynnikiem sprzyjającym nowym starciom. W tej analogii nie chodzi jednak o możliwość wybuchu III wojny światowej (choć raport przygotowany przez China Institutes of Contemporary International Relations – think tank powiązany z Ministerstwem Bezpieczeństwa Państwowego, głównym organem

⁹⁵ <https://www.planeta.pl/Wiadomosci/Swiat/Szykuje-sie-wojna-Chiny-USA-Koronawirus-i-przemysl-moga-byc-bronia> [dostęp: 9 V 2020].

⁹⁶ Zob. więcej: <https://www.china-briefing.com/news/how-will-us-china-trade-war-end-3-scenarios/> [dostęp: 9 V 2020].

⁹⁷ „(...) klęska żywiołowa lub inne nieprzewidywalne zdarzenie pozostające poza kontrolą stron” (tłum. autora).

⁹⁸ <https://theasiadialogue.com/2020/02/17/the-us-china-trade-war-will-there-be-a-phase-two/> [dostęp: 9 V 2020].

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ Zob. zwłaszcza: <https://histmag.org/Czynnik-energetyczny-w-II-wojnie-swiatowej-11229/> [dostęp: 12 V 2020]; J. Bartosiak, *O sytuacji Polski i świata w obliczu konfliktu...*, s. 18–19, 38.

wywiadowczym ChRL – dopuszcza nawet zbrojny konflikt między USA a ChRL w związku z wypowiedziami administracji USA na temat pochodzenia wirusa SARS-CoV-2¹⁰²), tylko o potencjał nowych starć między USA i ChRL.

Trudno określić aktualną sytuację jako tę, w której konflikt handlowy rozpoczęty w 2018 r. został zakończony. Widoczne jest bowiem, że może on rozgorzeć z nową siłą. Co gorsza, istnieje możliwość wybuchu nowych konfliktów na linii USA–ChRL (nie tylko handlowych), ponieważ zarzewie (ekspansjonistyczne dążenia ChRL) nie wygasło i nie wydaje się, aby w bliskiej przyszłości miało wygasnąć. Dla potwierdzenia warto wskazać, że w ChRL wzywa się do postkoronawirusowej ekspansji chińskich przedsiębiorstw, zwłaszcza w sektorach wrażliwych dla bezpieczeństwa wewnętrznego każdego państwa, ale przede wszystkim w kontekście praw i wolności człowieka i obywatela, jak choćby technologia 5G, AI czy Industrial Internet of Things (IIoT)¹⁰³.

Zakończenie: czas pokoju

W czasie nawiązywania stosunków dyplomatycznych między USA a ChRL prasa chińska pisała, że współpraca narodu amerykańskiego i chińskiego jest nie tylko korzystna dla nich samych, lecz także umożliwi walkę z hegemonizmem (rozumianą jako „walkę z ZSRR”) i jest korzystna dla pokoju¹⁰⁴.

Stosunkowo niedawno zaś tezę na miarę Fukuyamy sformułował Yuval Noah Harari, izraelski historyk i profesor na Wydziale Historii Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, wskazując na rzekomo nastający już czas pokoju¹⁰⁵. Jego zdaniem pokój, z jakim mamy aktualnie do czynienia, to nie tylko chwilowy brak wojny, lecz także brak prawdopodobieństwa wojny (nie ma bowiem stosownej motywacji)¹⁰⁶. Współpraca USA i ChRL nie okazała się jednak korzystna dla pokoju, a Fukuyama odwołał swoją tezę o końcu historii¹⁰⁷. Tym bardziej nie można przykładać większej wagi do apriorycznych tez o rzekomo nastającym już czasie pokojowym. Zważywszy na źródła chińskiego ekspansjonizmu i aktualne możliwości jego realizacji (w tym możliwości gospodarcze ChRL), konflikty na linii USA–ChRL jawią się jako nieuniknione, tym

¹⁰² Zob. więcej: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-sentiment-ex/exclusive-internal-chinese-report-warns-beijing-faces-tiananmen-like-global-backlash-over-virus-idUSKBN22G19C> [dostęp: 9 V 2020].

¹⁰³ <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/03/16/how-china-is-planning-use-coronavirus-crisis-its-advantage/> [dostęp: 16 V 2020].

¹⁰⁴ Z. Góralczyk, *Komunistyczna Partia Chin a Stany Zjednoczone (lipiec 1921 – czerwiec 1950)*, Warszawa 1981, s. 394.

¹⁰⁵ Y.N. Harari, *Homo deus. Krótka historia jutra*, tłum. M. Romanek, 2018, s. 25–26.

¹⁰⁶ Tamże, s. 25–26.

¹⁰⁷ Zob. więcej: F. Fukuyama, *Koniec człowieka. Konsekwencje rewolucji biotechnologicznej*, tłum. B. Pietrzyk, Kraków 2004; wywiad z F. Fukuyamą: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/klasykipolityki/1777634,1,nowy-poczatek-historii.read> [dostęp: 14 V 2020].

bardziej, że nie wydaje się, aby USA zamierzały „bez walki” oddawać pozycję hegemonu. Czy światu grozi zatem nowa zimna wojna (tym razem ZSRR byłby zastąpiony przez inne, potężniejsze¹⁰⁸ państwo komunistyczne – ChRL)? Jeżeli tak, to czy będzie ona przypominać konflikt pomiędzy USA i ZSRR, czy też dopiero ukaże się potencjał starcia mocarstw XXI wieku? Warto zwrócić uwagę na to, że w XXI w. konflikt, a nawet wojna, nie muszą wykorzystywać przemocy bezpośredniej, zwłaszcza zbrojnej¹⁰⁹. Konflikt handlowy jest jednym z możliwych przejawów wojny XXI w. Równocześnie spór handlowy może zwiastować głębszą i bardziej bezpośrednią konfrontację z wykorzystaniem środków innych niż ekonomiczne.

Bibliografia

- Allison G., *Skazani na wojnę? Czy Ameryka i Chiny unikną Pułapki Tukidydesa?*, Bielsko-Biała 2018, Pascal.
- Barron J., *Amerikanski szpion: największa kompromitacja KGB w historii*, tłum. W. Jeżewski, Warszawa 2018, Wydawnictwo BELLONA.
- Bartosiak J., *Przeszłość jest prologiem*, Warszawa 2019, Zona Zero.
- Buchner W., *Ład utracony. Szkice z historii myśli politycznej*, Kraków 2017, Arcana.
- Courtois S. i in., *Czarna księga komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, Warszawa 1999, Prószyński i S-ka.
- Czubiński A., Olszewski W., *Historia powszechna 1939–1997*, Poznań 2003, Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Dargas-Draganik M., *Chiński konstytucjonalizm – najnowsze zmiany w konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2018, nr 14, s. 53–69.
- Fukuyama F., *Koniec człowieka. Konsekwencje rewolucji biotechnologicznej*, tłum. B. Pietrzyk, Kraków 2004, Znak.
- Fukuyama F., *Koniec historii i ostatni człowiek*, tłum. T. Bieroń, M. Wichrowski, Kraków 2017, Znak.
- Gawroński J., *Chińska Republika Ludowa wobec reformy Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych*, „Forum Politologiczne” 2008, t. 8, s. 337–365.
- Globalna potęga Chin. Czynniki i perspektywy*, J. Marszałek-Kawa (red.), Toruń 2014, Adam Marszałek.

¹⁰⁸ G. Allison, *Skazani na wojnę?*..., s. 28 i nast.

¹⁰⁹ J. Regina-Zacharski, *Wojna w świecie współczesnym*, Łódź 2014, s. 285 i nast.

Góralczyk Z., *Komunistyczna Partia Chin a Stany Zjednoczone (lipiec 1921– czerwiec 1950)*, Warszawa 1981, PWN.

Filozofia marksistowska, J. Grudziń i in. (red.), Warszawa 1975, PWN.

Harari Y.N., *Homo deus. Krótka historia jutra*, tłum. M. Romanek, Kraków 2018, Wydawnictwo Literackie.

Kapuściński R., *Gdyby cała Afryka...*, Warszawa 2011, Agora.

Kołakowski L., *Główne nurty marksizmu. Powstanie – rozwój– rozkład*, Londyn 1988, Aneks.

Kołodko G.W., *Chińska transformacja ustrojowa: socjalizm czy kapitalizm? Tertium datur*, „*Ekonomista*” 2018, nr 6, s. 633–663.

Okrasa T., *Polityka wewnętrzna ChRL jako czynnik w relacjach chińsko-indyjskich*, „*Studia Politicae Universitatis Silesiensis*” 2015, t. 14, s. 137–161.

Reginia-Zacharski J., *Wojna w świecie współczesnym*, Łódź 2014, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Toffler A., Toffler H., *Wojna i antywojna*, tłum. B. Budrecka, L. Budrecki, Poznań 2006, Kurpisz.

Toffler A., Toffler H., *Rewolucyjne bogactwo*, tłum. P. Kwiatkowski, Przeźmierowo 2007, Kurpisz.

Wiktor Z., *Istota „chińskiego marksizmu” i „socjalizmu z chińską specyfiką”*, „*Nowa Krytyka*” 2012, nr 29, s. 147–173.

Żakowski K., *Antyjapońskie oblicze nacjonalizmu chińskiego*, w: *Fenomen Chin. Wybrane problemy polityki wewnętrznej i zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, M. Pietrasiak (red.), Łódź 2007, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 151–177.

Źródła internetowe

<http://pl.china-embassy.org/pol/zt/a1/t1504523.htm> [dostęp: 13 V 2020].

<http://smp.edu.pl/marksizm-i-konfucjanizm-w-ideologii-komunistycznej-partii-chin/> [dostęp: 11 V 2020].

<http://www.chiny.pl/artikul/141-zhongguo-chiny-nazwa-i-jej-pochodzenie-historyczne-nazwy-chin-to-gaszcz-ciekawostek-powiazanych-z-zawilymi-sciezkami-historii> [dostęp: 11 V 2020].

<https://edition.cnn.com/2019/06/02/asia/tiananmen-square-june-1989-intl/index.html> [dostęp: 19 V 2020].

<https://ekai.pl/w-chinach-nasila-sie-nacjonalizm/> [dostęp: 11 V 2020].

- <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Panstwo-Srodka;3953961.html> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://fintek.pl/wladimir-putin-opanuje-ai-bedzie-rzadzil-swiatem/> [dostęp: 12 V 2020].
- <https://fundacjarepublikanska.org/koniecznosc-niezaleznosci-lekowej-panstwa/> [dostęp: 9 V 2020].
- <https://fundacjarepublikanska.org/spoleczenstwo-punktowe/> [dostęp: 12 V 2020].
- <https://histmag.org/Chinskie-reformy-Szalone-lata-osiemdziesiate-9551> [dostęp: 12 V 2020].
- <https://histmag.org/Czynnik-energetyczny-w-II-wojnie-swiatowej-11229> [dostęp: 12 V 2020].
- <https://histmag.org/Protesty-na-placu-Tiananmen-inny-4-czerwca-1989-roku-9567> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://histmag.org/Rewolucja-Xinhai-i-upadek-chinskiego-cesarstwa-6864> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://histmag.org/Walka-o-schede-po-Mao.-Deng-Xiaoping-i-początek-chińskich-reform-9534> [dostęp: 12 V 2020].
- https://multimedia.scmp.com/widgets/vert_timeline/?id=tradewarannv [dostęp: 8 V 2020].
- https://pism.pl/publikacje/XIX_zjazd_Komunistycznej_Partii_Chin_implikacje_dla_polityki_wewn_trznej_i_zagranicznej_ [dostęp: 12 V 2020].
- <https://theasiadialogue.com/2020/02/17/the-us-china-trade-war-will-there-be-a-phase-two/> [dostęp: 9 V 2020].
- https://ustr.gov/sites/default/files/files/agreements/phase%20one%20agreement/Economic_And_Trade_Agreement_Between_The_United_States_And_China_Text.pdf. [dostęp: 15 V 2020].
- https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/China_hidden_camps [dostęp: 15 V 2020].
- <https://www.bbc.com/news/business-45899310> [dostęp: 8 V 2020].
- <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-15/forced-or-not-why-u-s-says-china-steals-technology-quicktake> [dostęp: 13 V 2020].
- <https://www.britannica.com/topic/communism/> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://www.china-briefing.com/news/how-will-us-china-trade-war-end-3-scenarios/> [dostęp: 9 V 2020].
- <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/> [dostęp: 8 V 2020].
- <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html> [dostęp: 7 V 2020].
- <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2018/06/secretary-ross-announces-14-billion-zte-settlement-zte-board-management> [dostęp: 8 V 2020].

- <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2019/11/us-department-commerce-proposes-rule-securing-nations-information-and> [dostęp: 15 V 2020].
- <https://www.forbes.com/sites/stratfor/2017/10/31/china-takes-an-expansionist-view-of-geopolitics/#2a9d2e966a52> [dostęp: 16 V 2020].
- <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/china/china%20and%20the%20world%20inside%20the%20dynamics%20of%20a%20changing%20relationship/mgi-china-and-the-world-full-report-june-2019-vf.ashx> [dostęp: 15 V 2020].
- <https://www.newyorker.com/magazine/2018/09/03/francis-fukuyama-postpones-the-end-of-history> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://www.nytimes.com/2019/09/28/opinion/sunday/china-communist-party-confucianism-70-anniversary.html> [dostęp: 14 V 2020].
- <https://www.opendoorsusa.org/christian-persecution/world-watch-list/china/> [dostęp: 12 V 2020].
- <https://www.planeta.pl/Wiadomosci/Swiat/Szykuje-sie-wojna-Chiny-USA-Koronawirus-i-przemysl-moga-byc-bronia> [dostęp: 9 V 2020].
- <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/klasykipolityki/1777634,1,nowy-początek-historii.read> [dostęp: 14 V 2020].
- <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-sentiment-ex/exclusive-internal-chinese-report-warns-beijing-faces-tiananmen-like-global-backlash-over-virus-idUSKBN22G19C> [dostęp: 9 V 2020].
- <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-details-factbox/whats-in-the-us-china-phase-1-trade-deal-idUSKBN1ZE2IF> [dostęp: 9 V 2020].
- <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-timeline/timeline-key-dates-in-the-u-s-china-trade-war-idUSKBN1ZE1AA> [dostęp: 8 V 2020].
- <https://www.scmp.com/lifestyle/arts-culture/article/3032488/how-mao-zedong-built-his-culture-personality-new-frank-dikotter> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://www.sjsu.edu/faculty/watkins/guomindang.htm> [dostęp: 11 V 2020].
- <https://www.tygodnikprzeglad.pl/tajemnice-chin-sie-zdarzylo-smierci-mao/4/> [dostęp: 14 V 2020].
- <https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/How%20Chinese%20Companies%20Facilitate%20Tech%20Transfer%20from%20the%20US.pdf> [dostęp: 23 V 2020].
- <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/03/16/how-china-is-planning-use-coronavirus-crisis-its-advantage/> [dostęp: 16 V 2020].
- https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/a-spreadsheet-of-those-in-hell-how-china-corralled-uighurs-into-concentration-camps/2020/02/28/4daeca4a-58c8-11ea-ab68-101ecfec2532_story.html [dostęp: 12 V 2020].

Abstrakt

Niniejsze opracowanie przedstawia problem ekspansjonizmu Chińskiej Republiki Ludowej i zagrożeń z tym związanych. Ekspansjonizm ChRL został zaprezentowany zarówno przez ukazanie jego skutków, jak i przyczyn. Przyczyny, głównie ideologiczne, stanowią bowiem istotny (a niejednokrotnie pomijany) element działania Chin na płaszczyźnie międzynarodowej. W kontekście gospodarczym chiński ekspansjonizm przejawia się w zdobywaniu, w tym przez naciski na zagraniczne przedsiębiorstwa, zagranicznego *know-how*. Opracowanie wskazuje również na problemy w tym zakresie w ujęciu bilateralnym (ChRL–Stany Zjednoczone). Realizacja założeń ChRL doprowadziła do starcia handlowego między Chinami i USA, przy czym to starcie nie zostało jeszcze zakończone (mimo podpisania umowy handlowej zwanej *Phase I Agreement* lub *Phase I Deal*), a przyczyny bilateralnego konfliktu istnieją nadal. Może to doprowadzić do kolejnych starć między ChRL i USA. To z kolei może mieć wpływ na sytuację światową i doprowadzić nawet do nowej zimnej wojny, w której ZSRR zostanie zastąpiony przez ChRL.

Słowa kluczowe: stosunki międzynarodowe, Chińska Republika Ludowa, Stany Zjednoczone, nowe technologie, starcie handlowe USA–ChRL.

The US – China: is the conflict necessary?

Abstract

This study presents the issue of the expansion of the People's Republic of China and the risks associated with it. Chinese expansionism is presented not only in the context of effects but also by showing its causes. The reasons, mainly ideological, are an important (and often overlooked) element of the China's international activity. In the economic context, expansionism is manifested in the acquisition (including through pressure on foreign enterprises) of foreign know-how. The study also points out problems in bilateral relations (China–US). The implementation of Chinese assumptions led to a trade dispute between these two countries nevertheless it has not ended yet despite the signing of a trade agreement called *Phase I Agreement* or *Phase I Deal*. The causes of bilateral conflict still exist and it may lead to further disputes between China and the US. This could affect the whole world even leading to the New Cold War in which the USSR will be replaced by China.

Keywords: International relations, People's Republic of China, the United States of America, new technologies, US-China trade dispute.